

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Бондаренка Михайла Олександровича, що підготовлено на тему: «Секторальне саморегулювання в інституційному механізмі публічного управління» поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування

Обґрунтування вибору теми дослідження. Динамічні і глибокі зміни, що відбуваються в системі публічного управління України, обумовлюють необхідність систематичного і постійного вдосконалення організаційних структур і форм діяльності органів публічної влади на всіх рівнях врядування. Актуалізація питання про якість та ефективність здійснення врядування багато в чому обумовлена проведенням в Україні низки адміністративних реформ у період 2014-2021 рр., а також обставинами російсько-української війни. Для досягнення суспільно значущих результатів і підвищення якості публічного управління органи публічної влади повинні не лише розробляти нові програми та послуги, але й активно використовувати сучасні методи і технології управління.

Після багатьох спроб знайти ефективний баланс між централізацією та децентралізацією, державним регулюванням економічних процесів та вільним ринком, на концептуальному рівні прийшло усвідомлення того, що ані держава, ані механізм попиту та пропозиції самі по собі не спроможні повною мірою виконати функцію ефективного розвитку економічних відносин. Тому не випадково, що в науковій літературі все частіше обґрунтовується необхідність існування третьої сили, яка допоможе державі, по-перше, зафіксувати лише ті правила гри, які дійсно потрібні економіці та, по-друге, підтримати дотримання цих правил в найбільш ефективний спосіб. Мова йде насамперед про саморегулювання, яке здійснюється без втручання органів публічної влади та передбачає встановлення самими суб'єктами господарської діяльності певних правил їх поведінки.

Концепція реформування інституту саморегулювання в Україні, що була прийнята у 2018 р. зазначає, що на сьогодні відсутні єдині підходи до саморегулювання, відсутній системний і комплексний порядок утворення та діяльності саморегулювних організацій, не визначено мети та цілей здійснення саморегулювання. Сучасний досвід саморегулювання в Україні, що заснований перш за все на запозиченні закордонного досвіду, характеризується обмеженістю секторів економіки, де законодавчо визнана можливість саморегулювання. Але навіть за наявності правової можливості практика функціонування саморегулювних організацій є поодиноким та характеризується численними проблемами.

Обставини російсько-українського конфлікту посилює важливість інституту саморегулювання, адже війна змушує державу концентрувати ресурси на обороні, міжнародній дипломатії та забезпеченні основних потреб громадян. Делегування частини регуляторних функцій саморегулювним організаціям дозволяє державі зосередитися на стратегічних питаннях, водночас підтримуючи ефективність економічних процесів. Після війни Україні також доведеться вирішувати питання масштабної відбудови країни і саморегулювні організації можуть стати інструментом ефективного регулювання та контролю у таких сферах, як будівництво (відновлення інфраструктури), медицина (постачання ліків та реабілітація), безпека (ІТ-безпека) тощо.

Проблематиці саморегулювання присвячена велика зарубіжна література, враховуючи ту роль, яку виконує саморегулювання в розвинених країнах Заходу. Вітчизняні наукові праці також приділяють певну увагу інституту саморегулювання. Представлені у багатій вітчизняній науці дослідження присвячені в основному питанням саморегулювання у сфері права – дослідження Гаяне Бабаджанян, Олександра Говоруна, Олени Гончаренко, Олени Левчишиної, Любов Паренте, Наталії Філатової. З'являються поодинокі дослідження, які присвячені можливостям саморегулювання в окремих секторах економіки, зокрема будівництві (Надія

Белецька, Інна Курашова, інтернет-секторі (Владислав Ващак), ринку цінних паперів (Юліан Серажим), фармації (Остап Панькевич). Єдиним дослідженням за спеціальністю та галуззю знань «Публічне управління та адміністрування» є робота Олени Медведчук, що присвячене механізмам саморегулювання у будівництві. Відтак у науці публічного управління залишається невивченими питання теоретико-методологічного та прикладного характеру, що пов'язані із секторальним саморегулюванням. Зазначене посилює актуальність вибору предмету та напрямів дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота виконана в рамках теми наукових досліджень кафедри соціально-гуманітарних наук Національного університету. Здобувач Бондаренко Михайло Олександрович був співвиконавцем ініційованої НДР кафедри - «Публічне управління соціальним та гуманітарним розвитком України у посткризовому світі» (Реєстраційний №0122U002142), в якому автор в якості виконавця опрацьовував концептуальні та практичні підходи щодо саморегулювних організацій на регіональному рівні та в секторі освіти.

Матеріали Бондаренка М.О., у яких автор опрацьовував напрями, механізми, інструменти та технології функціонування саморегулювних організацій увійшли до проміжних та підсумкових звітів за зазначеними науково-дослідними роботами.

Метою дисертаційного дослідження є концептуальне обґрунтування інституту секторального саморегулювання в системі врядування та формування моделі функціонування саморегулювних організацій в інституційному середовищі публічного управління.

Відповідно до зазначеної мети в дисертації поставлені і розв'язані такі наукові завдання:

— дослідити філософські та теоретико-методологічні засади саморегулювання як явища у системі суспільних відносин;

- проаналізувати структуру саморегулювання як управлінського інституту та співвідношення його суб'єктів;
- визначити особливості та характеристики секторального саморегулювання в інституційному середовищі публічного управління;
- розглянути компаративні та ретроспективні засади функціонування інституцій саморегулювання;
- визначити сутність державної політики щодо секторального саморегулювання та інтерпретувати її спрямованість;
- вивчити практику функціонування секторального саморегулювання в Україні та виявити існуючі проблеми;
- розробити модель функціонування секторального саморегулювання в інституційному середовищі публічного управління та засади її нормативного закріплення.

Об'єкт дослідження – інститут саморегулювання як багаторівнева система організаційних, адміністративних і регуляторних механізмів, що забезпечує ефективне управління соціально-професійними та соціально-виробничими спільнотами без безпосереднього втручання органів публічної влади.

Предмет дослідження – публічно-управлінські відносини, що складаються в процесі функціонування секторального саморегулювання в інституційному середовищі публічного управління.

Дослідження секторального саморегулювання відбувалося на засадах комплексного міждисциплінарного підходу, що є притаманним науковій галузі «Публічне управління та адміністрування». Дисертація ґрунтувалася на засадах:

системного підходу, який дозволив розглянути секторальне саморегулювання як складову частину публічного управління, що взаємодіє з публічними та громадськими інститутами, проаналізувати секторальне саморегулювання як структурований механізм, що складається з суб'єктів,

норм і процедур, визначити взаємозв'язки між органами публічної влади та саморегулювними організаціями;

інституціонального підходу, який орієнтував на вивчення інституційних механізмів та нормативного регулювання секторального саморегулювання у сфері публічного управління та дозволив проаналізувати формальні (закони, підзаконні акти) та неформальні (традиції, етичні норми) правила секторального саморегулювання, а також вивчити механізми взаємодії держави та саморегулювних організацій;

правового підходу, що дозволив проаналізувати нормативно-правове регулювання саморегулювних організацій, визначати їх правовий статус, компетенцію та відповідальність;

адміністративного підходу, завдяки якому вивчався механізм делегування публічних функцій саморегулювним організаціям та аналізувалася ефективність публічного адміністрування через саморегулювання;

економічного підходу, що дав змогу оцінити ефективність секторального саморегулювання з точки зору аналізу витрат і вигод саморегулювних механізмів, визначити економічну доцільність секторального саморегулювання порівняно з публічними інституціями;

соціологічного підходу, який мав прояв через вивчення суспільного сприйняття секторального саморегулювання, дав змогу оцінити рівень довіри до саморегулювних організацій, визначити вплив саморегулювання на громадянське суспільство.

контекстуального підходу, який дозволив вивчити діяльність саморегулювних організацій у конкретній ситуації, зокрема контексту широкомасштабного вторгнення;

На основі визначених підходів в дисертації використовувалися ряд наукових методів, у тому числі:

для опрацювання публікацій щодо секторального саморегулювання – методи бібліографічного аналізу (відбір релевантної літератури через наукові

бази даних, аналіз цитованості); метод контент-аналізу (для виокремлення основних термінів та понять, а також визначення трендів розвитку досліджень); метод дискурс-аналізу (для вивчення текстів з точки зору контексту та прихованих смислів); метод критичного аналізу (для оцінка достовірності, логічності та обґрунтованості викладеного у літературі матеріалу);

для дослідження теоретичних основ саморегулювання – методи епістемологічного та герменевтичного аналізу з метою встановлення обґрунтованості та достовірності теорій саморегулювання, а також тлумачення концепцій, визначень, розкриття їхнього змісту та логіки;

для оцінки сильних і слабких сторін, можливостей і загроз секторального саморегулювання – метод SWOT-аналізу;

для визначення ролі саморегулівних організацій у забезпеченні регулювання певного сектору – метод структурно-функціонального аналізу;

для дослідження взаємодії органів публічної влади та саморегулівних організацій у конкретному секторі – метод інституційного аналізу;

для аналізу нормативно-правових актів, що регулюють секторальне саморегулювання – формально-юридичний метод;

для дослідження рівня довіри громадськості та бізнесу до саморегулювання, виявлення існуючих проблем – метод інтерв'ю та експертного опитування;

для збору та аналізу фактичних даних про ефективність роботи саморегулівних організацій – метод моніторингу та спостереження;

для детального розгляду успішних та невдалих прикладів секторального саморегулювання – метод кейс-стаді;

для дослідження міжнародного досвіду функціонування саморегулівних організацій в різних країнах – метод компаративного аналізу;

для дослідження генези та розвитку секторального саморегулювання у минулому –ретроспективний, історико-перспективний методи, а також метод періодизації;

для розподілу множини саморегульованих організацій на класифікаційні групи у відповідності із ознаками подібності та відмінності – метод класифікації на засадах ієрархічного та фасетного способів;

для виявлення внутрішніх закономірностей, функціональних ролей елементів саморегулювання, а не за зовнішніми ознаками – метод типологізації;

для прогнозування розвитку секторального саморегулювання та формування її абстрактної моделі – метод моделювання.

Емпіричною основою дослідження були нормативно-правові акти, документи саморегульованих організацій, державні реєстри офіційно зареєстрованих саморегульованих організацій, їхніх учасників та напрямів діяльності; звіти органів публічної влади; статистичні та аналітичні дані щодо організацій саморегулювання; кейси успішних і неуспішних саморегульованих ініціатив у різних секторах; експертні оцінки.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що в дисертаційній роботі обґрунтовані концептуальні підходи щодо інституту секторального саморегулювання в системі врядування та запропонована модель його функціонування у публічному управлінні. У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати:

вперше

серед захищених в Україні дисертаційних досліджень за спеціальністю 281 «публічне управління та адміністрування» обґрунтовані концептуальні та прикладні засади секторального саморегулювання, що дозволило визначити чинники, переваги, умови, напрями залучення саморегульованих організацій до інституційного середовища публічного управління;

визначені цілі, завдання, зміст, спрямованість державної політики щодо розвитку секторального саморегулювання, як комплексу стратегічних завдань та цілеспрямованих заходів, що реалізуються інституціями державної влади щодо вироблення засад розвитку та посилення можливостей

саморегулівних організацій галузевого характеру у системі публічного управління.

удосконалено

визначення управлінського характеру секторального саморегулювання, що функціонує на основі добровільного прийняття норм та правил, розроблених і впроваджених самими учасниками господарської діяльності і яке передбачає механізми контролю, санкцій та коригування поведінки членів саморегулівних організацій в межах конкретного сектору (галузі).

набули подальшого розвитку

визначення природи делегування повноважень інституціям секторального саморегулювання, як механізм розмежування повноважень між суб'єктами врядування та визначення компетенції, за яким орган публічної влади відповідно до закону та договору покладає на саморегулівну організацію обов'язок і надає їй на визначений або невизначений час право вирішувати питання, що первинно віднесені до компетенції зазначеного органу публічної влади.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені концептуальні та практичні положення, які в сукупності дають змогу підвищити ефективність секторального саморегулювання в інституційному середовищі публічного управління. Впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику діяльності органів публічної влади та громадських організацій підтверджено: Асоціацією дослідників державного управління (довідка про впровадження від 03.04.2025), Асоціацією виробничих та переробних підприємств м'ясної галузі «М'ЯСО УКРАЇНИ» (довідка про впровадження від 25.03.2025).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана автором самостійно, всі наукові результати та науково-практичні рекомендації отримані на базі особистих досліджень, у т.ч. у складі тимчасових творчих колективів ad hoc. В опублікованих разом із Андрієм Наконечним двох статтях щодо розвитку засад саморегулювання у м'ясній галузі та

продовольчому комплексі, автором дисертації визначені теоретичні засади секторального саморегулювання, а співавтор визначив можливості запровадження саморегулювання у конкретних галузях. В опублікованій разом із Наталією Колісніченко статті щодо напрямів е-урядування, автором дисертації опрацьовані засади створення саморегулювних організацій в сфері інтернету.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію виконано на кафедрі соціально-гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка» та обговорено на публічній презентації серед фахівців Навчально-наукового інституту публічної служби та управління. Основні положення дослідження висвітлено в 10 наукових працях, у тому числі 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 4 – у матеріалах науково-комунікативних заходів:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бондаренко М. Третейський розгляд як механізм діяльності саморегулювних організацій. Теоретичні та прикладні питання державотворення: : електрон. наук. фах. вид. Вип. 32. Одеса: Асоц. досл. держ. упр.; Одес. ін-т соц. технол., 2024. С. 24-35. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb322024319270>
2. Бондаренко М., Наконечний А. Розвиток засад співрегулювання м'ясної галузі. Теоретичні та прикладні питання державотворення: : електрон. наук. фах. вид. Вип. 31. Одеса: Асоц. досл. держ. упр.; Одес. ін-т соц. технол., 2024. С. 180-183. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb312024307452>
3. Бондаренко М.О. Вплив доктрини мережевого врядування на легітимізацію інституту саморегулювних організацій. Актуальні проблеми державного управління, 2024, №1 (64). С. 227-251. URL: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-1-15>
4. Бондаренко М., Наконечний А. Саморегулювання в реалізації продовольчої політики держави. Теоретичні та прикладні питання

державотворення: : електрон. наук. фах. вид. Вип. 29. Одеса: Асоц. досл. держ. упр.; Одес. ін-т соц. технол., 2023. С. 152-154. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb292023289485>

5. Bondarenko M. Institute of self-regulation in the public administration system of the meat processing industry. Теоретичні та прикладні питання державотворення: : електрон. наук. фах. вид. Вип. 28. Одеса: Асоц. досл. держ. упр.; Одес. ін-т соц. технол., 2022. С. 7-18. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb282022285194>

6. Колісніченко Н.М., Бондаренко М.О. Моделі створення архітектури системи е-урядування: світовий досвід та українські реалії. Теорія та практика державного управління. ХарПІДУ НАДУ. №4 (71). 2020. 216 с. С. 186-195. URL: <https://www.tpdu.journal.kharkiv.ua/index.php/tpdu/article/view/253/230>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Bondarenko M. The process of self-regulation: essence and principles. *Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології* : матеріали XXIV Всеукр. щоріч. студент. наук.-практ. конф. за міжнарод. участю. (27 квітня 2023 р. Одеса). Одеса: Одеська політехніка. 2023. С. 201-203. URL: <https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zbirka-2023-04-27.pdf>

2. Бондаренко М., Наконечний А. Саморегулювання в реалізації продовольчої політики держави. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Одеса, 18 травня 2023. Одеса: НУ Одеська політехніка, 2023. С. 307-309. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/zabezpechennya_sti_ykosti_systemy_publichnoyi_vlady.pdf

3. Bondarenko M., Nakonechny A. The mechanisms of self-regulation in various sectors of the economy: the case of the food industry. *Theory and practice of public administration*. XXVII International Scientific-Practical Conference dedicated to the 30th anniversary of the national system of training, professional development and scientific research in the field of public administration. (Moldova, May 19, 2023). URL: <https://iap.gov.md/en/assistance-to-public-authorities/activity/conferences/102-conference-tpa-may-19-2023>

4. Бондаренко М., Наконечний А. Розвиток засад співрегулювання м'ясної галузі. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України* : матеріали Міжнар. наук.наук.-практ. конф. (17 травня 2024 р. Одеса). Одеса: Одеська політехніка. 2024. С. 300-303. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolymconf/mizh_nauk_prak_ko_nf_17.05.2024.pdf

У результаті публічної презентації дисертації Бондаренка Михайла Олександровича, участі в науковій діяльності Національного університету «Одеська політехніка», повноти публікації основних результатів дослідження, отримані теоретичні та практичні результати:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи здобувача Бондаренка Михайла Олександровича на тему: «Секторальне саморегулювання в інституційному механізмі публічного управління».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Бондаренка Михайла Олександровича на тему: «Секторальне саморегулювання в інституційному механізмі публічного управління» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та

BR Place
M. Stabryxice
10